

умња у то да је Северноатлантски савез приликом напада на СРЈ, у пролеће 1999. године, употребљавао муницију са осиромашеним ураном не постоји. Доказа за то има много, а најпозданији су утврђена контаминација земљишта ураном 238 на локацијама које су бомбардовали амерички авиони А-10, пронађени остаци муниције која је испљивана из седмоцевних авионских топова 30 милиметара и званична изјава генералног секретара НАТОа о количини и локацијама употребе радиоактивне муниције у току напада на СРЈ.

Да ли је наша земља, осиромашена ратом и транзицијом, сада обогаћена ураном и да ли су леукемија и рак неке од последица судара

ОТКЛАЊАЊЕ ПОСЛЕДИЦА УПОТРЕБЕ МУНИЦИЈЕ С

БАЛКАНСКИ

Чињеница да је НАТО у агресији на СРЈ 1999. године употребљавао и муницију са осиромашеним ураном неспорна је, али све друго у вези са тим обавијено је велом тајне и изазива потпуно опречна мишљења. Процене последица крећу се од тврдњи да је радиоактивна муниција потпуно безазлена до катастрофалних прича о озрачености целог Балкана. Ни данас нема коначног одговора на питање да ли је и колико муниција са осиромашеним ураном, чији се ефекат у додиру са оклопом тенка пореди са проласком вреле оштрице ножа кроз бутер, опасна по људе?

оружја Северноатлантског савеза са српском и црногорском војском 1999. године – то су питања која грађани СЦГ с правом постављају.

У позадини драматичних двоумљења и дисонантних тонова, стручњаци из Министарства за науку и заштиту животне средине, Института за нуклеарне науке из Винче (ИНН) и рода АБХО Војске Србије и Црне Горе, тихо, стрпљиво и професионално раде на деконтаминацији земљишта бомбардованог осиромашеним ураном, тако да ће следеће године моћи да се каже да је Србија и Црна Гора, изузимајући територију Косова и

Метохије, очишћена од радиоактивних трагова агресије НАТОа. Али кренимо редом у расветљавању тог проблема.

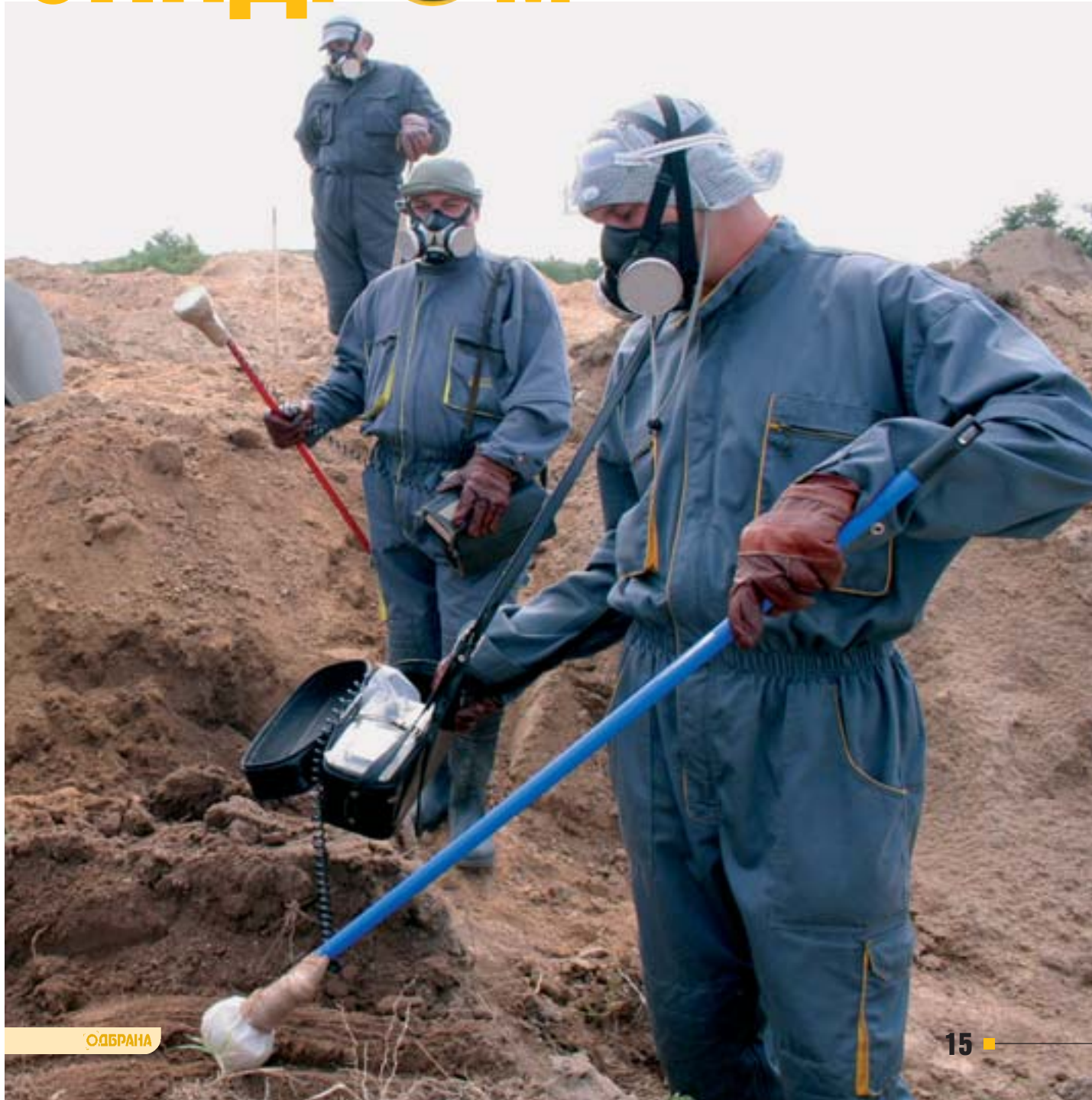
■ УРАНСКА ПАНИКА

Наша војска је уочи агресије 1999. године имала податке да НАТО поседује више врста муниције са осиромашеним ураном, те да су та убојна средства већ кориштена у ратним дејствима у Ираку и Републици Српској. Већ тада су формирани тимови стручњака за детекцију, идентификацију и деконтаминацију угрожених подручја и медицинско збрињавање људи. Припадници рода АБХО су у току напада НАТОа и непосредно после окончања извиђали рејоне дејстава авиона А-10, прецизно обележавали контаминирано земљиште и уклањали видљиве остатке радиоактивне муниције.

Анализама узорака тла, обављеним у Институту за нуклеарне науке "Винча", утврђено је постојање рејона контаминираних земљишта на Боровцу (јужно од Бујановца), Братоселцу (североисточно од Прешева), Рељану (источно од Прешева), Пљачковици (северно од Врања) и тврђави "Арза" (полуострво Луштица на Јадранском мору), те да укупна површина земљишта контаминираних осиромашеним ураном

А ОСИРОМАШЕНИМ УРАНОМ

СИНДРОМ М

КОНТРОЛА НАМИРНИЦА

Упркос мишљењу већине званичника у владама САД и других земаља НАТОа како на Балкану нема опасности од последица коришћења муниције са осиромашеним ураном, Министарство здравља Италије уредбом је покренуло мониторинг, односно контролу прехрамбених намирница, посебно гљива, житарица и другог поврћа, затим млечних и рибљих производа који потичу из БиХ и са Косова и Метохије.

Парадокс тврдњи како опасност за здравље становништва на Балкану не постоји увећан је и податком да је за контролу намирница са ових простора Италија издвојила суму већу од милион евра, што на својеврстан начин говори како проблем осиромашеног уранијума и није тако безазлен.

ромашеним ураном ван територије Косова и Метохије износи четири хектара.

На наведеним локацијама је, према проценама стручњака, испаљено три до пет хиљада радиоактивних зрна, чиме је територија наше земље контаминирана једном до једном и по тоном осиромашеног урана. Детаљније радиолошко и хемијско извиђање простора Косова и Метохије није, у том тренутку, било могуће, али је НАТО у Женеви, 21. септембра 2000, предочио експертима радне групе УН за осиромашени уран да је током напада на Југославију испалио око 31.000 радиоактивних пројектила. У извештају је наведено и 112 локација на Космету које су гађане таквом муницијом. Подаци НАТОа и ВССГ се делимично слажу, мада наше процене говоре да је употребљено око 50.000 пројектила, јер НАТО, на пример, није пријавио дејства муницијом са осиромашеним ураном на брду Пљачковица код Врања и на полуострву Луштица.

После рата, проблем употребе међународним конвенцијама забрањене муниције са осиромашеним ураном није нарочито привлачио пажњу јавности, ни код нас ни у свету. Било је то само заштиће пред буру, која се крајем 2000. године обрушила на све светске медије. Тада су из Италије и Шпаније почеле да стижу вести о младићима који су се након боравка у мировним мисијама у БиХ и на Косову и Метохији вратили са леукемијом. Ту тему начела је родбина оболелих, затим су је преузели медији, да би на крају са свих страна почела да пљуште непријатна питања у вези са дугорочним последицама због употребе радиоактивне муниције.

Званичници НАТОа покушали су да избегну оптужбе, указујући да није доказана никаква веза између те муниције и леукемије. Али, било је касно. У штампи је већ почео да се користи термин "балкански синдром", као наследник непознате болести која је спопадала учеснике заливског рата, а чија природа ни до данас није утврђена.

Дакле, „балканским синдромом“ названа су смртоносна обољења војника изазвана зрачењима проузрокованим употребом муниције са осиромашеним ураном. У парламентима неколицине чланица НАТОа формиране су истражне комисије, док је, истовремено, афера постала толико "врућа" да је изазвала оштре унутрашње дебате у Италији, Шпанији, Француској, Великој Британији, Португалији, Грчкој, Немачкој, и другим земљама. Светска јавност била је узбуђена. Тражили су се објашњења и кривци, а званичници НАТОа и Пентагона одговарали су немуштим саопштењима.

Када је "уранска паника" достигла врхунац, објављен је извештај истражне комисије УН, која је на терену испитивала радиоактивно загађење. Та комисија је узела узорке са 11 од неких 100 локација на Косову и Метохији на којима је коришћена радиоактивна муниција и саопштила да је на осам места наишла на повећану радиоактивност. Том приликом радијација је откривена и у селима на местима где су се деца играла, а стока слободно пасла на озраченом земљишту.

■ ПРОТИВРЕЧНА МИШЉЕЊА

Извештај комисије УН није смирио ситуацију, јер је био двосмислен и недоречен. С једне стране, комисија је саопштила да је забележен ниво радијације релативно низак, али је, с друге стране,

РАДИОАКТИВНИ ЂЕРДАН

На први поглед чињеница да се у центру географског пописа "балканског синдрома" појављује Косово и Метохија, требало је да изазове широку забринутост међу Албанцима у покрајини. Међутим, појава која је изазвала широку дебату у владиним, војним, дипломатским и медијским круговима већине светских земаља није фигурирала као тема на самом Косову.

"Балкански синдром", по Албанцима, тешко да уистину постоји, док њихови политички лидери сматрају да се иза свега крије „пропаганда оних који су били против интервенције НАТОа и који су против независности Косова“.

Јер, ако се Косово и не плаши осиромашеног урана, оно се и даље плаши Срба. Већу заинтересованост Албанаца не успевају да изазову ни подаци о 112 локација на Косову и Метохији које су гађене муницијом са осиромашеним ураном, а ни све већи број регистрованих случајева карцинома. У медијима су се чак појављивале и слике девојака које носе ђердане од радиоактивних пројектила, као доказ о безбедности муниције са осиромашеним ураном. Сви апели из Србије и Црне Горе за пажњу која се мора посветити том проблему, коментарисани су као притисак Србије за исељавање Албанаца са Косова и Метохије.

(ЗЛО)УПОТРЕБА НУКЛЕАРНОГ ОТПАДА

Са становишта оних који га употребљавају за војне сврхе, осиромашени уран је јефтина сировина која се користи за повећање разорне моћи пројектила. Разлог више за (зло)употребу радиоактивног отпада лежи у чињеници да је осиромашени уран неизбежни нуспродукт нуклеарки и да у САД имају више од 500.000 тона тог смртоносног отпада.

Американци и Британци се већ годинама труде да докажу како је прича о штетности радиоактивне муниције преувеличана, али се истовремено у њиховим приручницима за обуку војника захтева да свако ко дође у круг од 75 стопа од неке опреме или терена контаминираног муницијом са осиромашеним ураном носи респираторну и кожну заштиту.

препоручила да се сва озрачена места обележе и радиоактивни отпад уклони. Нажалост, детаљи о томе колико је то опасно по здравље људи на Космету ни су ушли у извештај. Квалификована процена стања никада није обелодањена, тако да су се наредних година у јавности оглашавали многи компетентни, али и "набеђени" стручњаци, често са противречним мишљењима.

Појавиле су се и теорије завере, али и поделе између експерата за оружје, војних аналитичара, хемичара и стручњака за радиологију. Сви су се сложили да се муниција са осиромашеним ураном може држати у дневној соби и поред ње проживети, барем, просечан људски век. Али проблем, очигледно, није у томе, већ у оном што следи после експлозије радиоактивне муниције, што је за једне представљало огромну опасност, а за друге појаву која тешко да може иког озбиљније угрозити.

Неки су тврдили да је прича о ширењу leukемије међу војницима НАТОа бар донекле надувана, наводећи чињенице да је, на пример, у Балтимору удружење ветерана организовало вишегодишње испитивање здравља 33 америчка војника који су преживели дејство муниције са осиромашеним ураном и да они немају здравствених проблема. Разлоге за стварање афере они виде у интересима адвоката који су напунили прилику да зараде дебеле хонораре заступајући измишљене или стварне жртве и њихове породице у политичким размрицама унутар НАТОа, а нарочито на линији САД–Европа.

Мистериозна болест, ипак, све до данас пуни ступце светске штампе, а ту тему су на дневни ред стављали и НАТО и Европска унија. Знатан број стручњака и данас тврди да су пројектили са осиромашеним ураном – атомске бомбе са одложеном дејством, односно да они не убијају много људи одједном, већ то чине полако, током много година.

Контроверзе око "балканског синдрома" најдуже су се задржале у Италији и Француској. На све дугој листи Италијана, умрлих од последица блиског контакта са ураном 238, нашла су се 34 официра, војника и цивила. У свакодневной борби за живот је још 270 припадника оружаних снага те земље, који су оптерећени разним облицима малигних тумора, leukемије или Хочкинсовог синдрома. Сви они, осим војног занимања, имају заједничку тачку у биографији, која говори да су боравили у мисијама у Босни и Херцеговини и на Косову и Метохији.

Процент војних лица, који су боравили на поменутом подруч-

јима, са синдромима онколошких болести, пет пута је већи од просека у италијанским оружаним снагама. Због свега тога, италијански Сенат је новембра 2004. године одлучио да донесе закон о оснивању комисије са задатком да испита све појединости и после годину дана поднесе извештај Парламенту. То значи да би комисија од двадесет сенатора ускоро требала да поднесе извештај о резултатима свог рада.

У изјави за "Вечерње новости" портпарол италијанске "Војне опсерваторије" Маресало Лођери тврди да у Француској има више умрлих и оболелих него у Италији, те да су француски и италијански војници боравили на истим местима где је употребљавана муниција са осиромашеним ураном. По његовом мишљењу, истина се у Француској заташкова зато што и Французи производе ту врсту муниције, тако да продубљивање те приче може да им нанесе двоструку штету. Ипак, треба рећи да они много више брину о оболелим војницима и породицама преминулих него Италијани.

■ РЕАЛНА ПРОЦЕНА ОПАСНОСТИ

Где је истина? Вероватно, као што то често зна да буде, негде на средини. Оно што људима са ових простора највише смета јесте чињеница да се нико у западним земљама током трајања "уранске панике" због смртних последица по војнике западних армија који су учествовали у мировним операцијама у БиХ и на Космету, није забринуо због проблема нарушавања животне средине и угрожавања здравља људи на подручјима у којима је употребљавана радиоактивна муниција.

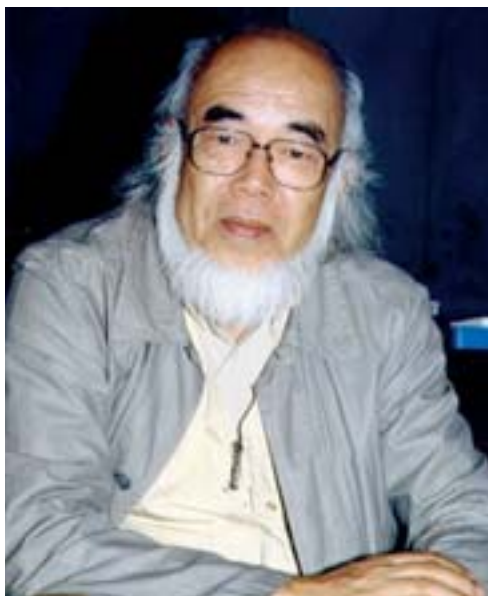
Исписано је безброј новинских текстова и снимљено мноштво телевизијских емисија о последицама дејстава муницијом са осиромашеним ураном на војнике НАТОа, али о последицама по Србе, Албанце, Муслимане, Хрвате, Горанце, Роме, Турке, и друге народе који живе на овим просторима, није било ни речи. Једноставно, то их није занимало.

Један од ретких истраживача који је посетио нашу земљу ради испитивања тог проблема, јесте стручњак светског гласа из Јапана Акира Тоширо, који недвосмислено тврди да је радијација ниског интензитета веома опасна за људе.

"Мислим да је производња муниције са осиромашеним ураном везана за отпатке из нуклеарних централа. Американци немају где да складиште тај радиоактивни отпад и очигледно сматрају да је добар начин решавања тог проблема – коришћење осиромашеног урана за израду муниције. Независне организације и стручњаци из свих земаља света на крају ће успети у намери да се забрани употреба такве муниције", наглашава он.

После обиласка југа Србије професор Акира Тоширо изразио је задовољство што се наша земља озбиљно бави поменутом проблемом.

Званични органи СЦГ су, мора се признати, доста уздржано реаговала на евентуалну опасност по цивиле који живе у погођеним областима и припаднике Војске који су рат провели на Космету и југу Србије. На први поглед била је то добра прилика да се оспе паљба по НАТОу и његовој акцији "Милосрдни анђео", при чему би употреба муниције са осиромашеним ураном била круцијални доказ за злочиначку природу тог подухвата. Међутим, званичници су добро сагледали да та прича може да има и велике штетне последице. Наиме, изјаве типа "Нато посејао leukемију" или "Србију чека судбина Хиросиме" не само да би шириле панику међу грађанима наше земље већ би дугорочно биле штетне за пољопривреду и друге при-

Акира Тоширо, стручњак светског гласа: Независне организације и стручњаци из свих земаља света на крају ће успети у намери да се забрани употреба муниције са осиромашеним ураном

ДВОСТРУКИ АРШИНИ ПЕНТАГОНА

Иако Пентагон јавно пориче да таква муниција може да изазове болест, његови интерни извештаји упозоравају да би зрачење и тешки метали могли да изазову оштећење бубрега, плућа, јетре и повећане стопе карцинома. Чак и њихови савезници тврде да Американци врло добро знају за сва штетна својства муниције са осиромашеним ураном, при чему као крунски доказ наводе да америчка војска никад није дошла на територију коју је већ бомбардовала муницијом са осиромашеним ураном. Анализа дејстава НАТОа на Космету и у Републици Српској потврђује те оцене. Наиме, 99 посто локација које су, што према подацима НАТОа, што Војске Србије и Црне Горе, означене као потенцијално опасне, налазе се на западном Косову (Призрен, Ђаковица, Пећ), док су у Републици Српској то предели у околини Сарајева. Највеће америчке базе су, заиста, далеко од тих контаминираних подручја.

вредне гране. Зато је добро што су челни људи државе и Војске остали чврсто на земљи и реално проценили све опасности, изазове и проблеме. Тада је донета и дугорочна стратегија да се крене са деконтаминацијом угрожених подручја на југу Србије, али и да се, без преке потребе, не ствара узнемиреност у земљи.

■ СКРОМНА ИСКУСТВА

Оправдање за такву оријентацију утемељено је у непостојању чврстих доказа за алармантне прогнозе и томе се, заиста, нема шта замерити. Наравно, то не значи да у вези са употребом муниције пуњене осиромашеним ураном треба прикривати било какве чињенице, јер би то био злочин не само према садашњим житељима наше земље већ и према будућим генерацијама.

Нема веродостојних података који би говорили о изразитијем повећању обољења у СЦГ чији би узрок био дејство пројектила са

осиромашеним ураном. При том треба имати у виду да су наша и светска медицинска искуства велика када су у питању последице зрачења уопште, али и да су веома скромна када се говори о последицама зрачења осиромашеним ураном. Извештаји о последицама дејства муницијом са осиромашеним ураном у Ираку и Републици Српској били су или непотпуни или их није ни било. У таквој ситуацији здравствене институције Војске Србије и Црне Горе чиниле су све што је у њиховој моћи како би утврдиле право стање.

На ВМА је направљен детаљан план здравствене контроле и збрињавања лица која су била изложена штетном дејству радиоактивне муниције и особља које је било ангажовано на извиђачким задацима. Прегледане су све особе које су биле у АБХ патролама и извиђачким екипама на локацијама где су авиони НАТОа гађали циљеве на земљи том врстом муниције. До сада, ни код једног прегледаног нису установљени штетни утицаји по здравље изазвани том муницијом.

Ради превенције последица од дејстава радиоактивном муницијом предузет је велики број конкретних мера. Формиран је савет за заштиту животне средине и здравља људи од последица бомбардовања НАТОа, реактивирана је комисије санитетске службе за заштиту од нуклеарних и хемијских удеса, а обављени су и ванредни систематски прегледи лица која су боравила у зони дејства муницијом са осиромашеним ураном. Основане су и амбуланте у највећим војним медицинским центрима и оне су прихватале на преглед сва лица која су се у време НАТО напада налазила на ризичним подручјима.

По речима пуковника Александра Петковића, начелника реферата за здравство у Команди Копнених снага, здравствено стање припадника Војске пратило се и организовањем упоредних прегледа кретања малигних, односно хематолошких обољења у последњих десет година, и испитивања ризичних група (особе које су у време дејства муниције са осиромашеним ураном биле у кругу до 50 метара од места пада муниције, лица која су била у ширем кругу и особе које су боравиле у ратним регионима за које није потврђено да су контаминирани). Забрињавајућих резултата није било, што су потврдила и испитивања Завода за заштиту здравља у Врању, чији су лекари прегледали 500 становника из села Боровач, Братоселце, Свињаре, Рељан и Пљачковица и установили да нема људи са обољењима чији је узрок радијација.

Наравно, ником у Србији и Црној Гори не пада на памет да каже како смо избегли Сцилу и Харибду и како нас у будућности не

очекују опасности са различитих страна. У прилог таквим схватањима иду и више него забрињавајуће вести које стижу из Ирака, Републике Српске и са Косова и Метохије. Својствен пример је везан за Братунац у Републици Српској, где је 1996. године пристигло око 4.500 избеглица из Хаџића код Сарајева.

Људи из тог индустријског центра су после споразума у Дејтону колективно прешли у Братунац, али се убрзо показало да су са собом донели и страшне болештине које су им подарене током августа и септембра 1995. године, када су авиони НАТОа беспошtedно тукли Техничко-ремонтни завод и војничке касарне у непосредној близини, бацивши више од 300 пројектила са осиромашеним ураном. Сви доступни подаци из Братунца говорили су о порасту малигних болести и леукемије, при чему је удео карцинома у смртности достигао двадесет одсто. Међутим, ниједна здравствена институција у Федерацији БиХ није могла да потврди да је осиромашени уран утицао на здравље становника чија су насеља крајем рата бомбардовале снаге НАТОа. Иако су статистички подаци показивали енормна повећања малигних обољења (посебно леукемије код деце), никада званично није доказано да је узрок тог пораста била употреба радиоактивне муниције.

■ ПОДМУКЛО ДЕЛОВАЊЕ

Анализирајући последице од употребе радиоактивне муниције у Ираку, Босни и на Космету, те све већи број оболелих и умрлих припадника страних војски који бораве или су боравили на тим просторима, оправдано се поставља питање: како у Србији и Црној Гори нема сазнања о озбиљнијим последицама од употребе једне и по тоне осиромашеног урана на четири локације на југу Србије и једној у Црној Гори?

Најпре треба отворено рећи да непостојање поузданих и мерљивих података не значи да последица већ нема или да их неће би-

СЕНЗАЦИОНАЛИСТИЧКЕ ПРИЧЕ

Утврђивању потпуне истине о штетним дејствима радиоактивне муниције неће помоћи фабриковање непоузданих вести и сензационалистичких прича, као што и "стручна" мишљења сумњивих зналаца више штете него што користе. У недостатку поузданих сазнања странице новина у Србији и Црној Гори пуне се вестима о непровереним повећањима малигних обољења, чудном умирању младих или до тог тренутка здравих људи и малформацијама код домаћих животиња, као што су рађање телета без ногу, јагњета са осам ногу или појава миша са репом веверице. При том се без икакве оградe износи претпоставке да су све то последице повећане радијације, мада се за многе од тих појава могу пронаћи и други разлози.

Врхунац непрофесионализма у новинарству представљају два текста која су се ове година појавила у подгоричком листу "Дан" под насловима "Уранијум с Арзе подмукло убија" и "Чистачи Арзе добили генетске поремећаје". Аутори тих текстова отишли су тако далеко да су поименично навели шест лица која су учествовала у деконтаминацији рта и прогласили их мртвима, док су нешто касније утврдили да иста та лица имају генетске поремећаје због ангажовања на том послу. Један од њих је и пуковник мр Слободан Савић из Генералштаба ВСЦГ.

– Неистина је оно што пишу новине – каже пуковник Савић – јер је од поменутих лица преминуо само Жарко Раичевић, и то због сасвим других разлога, док су остали живи и потпуно здрави. Нетачно је, такође, да је радиоактивни отпад депонован у војној складишту код Лепетана, јер се добро зна да се сав нуклеарни отпад одлаже у Винчи.

Нису само новинари криви за дезинформације. Из поузданих извора сазнали смо да и неке стручне институције излазе у јавност са дискутабилним анализама и резултатима кад год од државе на тендеру не добију неки профитабилан посао.

ЗАБРИНУТОСТ МЕЂУНАРОДНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

У априлу ове године и Парламент Европске уније донео је Резолуцију број В6-0094/2005, којом се регулише процес регионалних интеграција на западном Балкану, где се у тачки 12 изражава "забринутост због садржаја радиоактивних елемената у контролисаној води и тлу". Није без значаја ни податак да се у САД, људима који су дуже од шест месеци боравили у Србији и Босни, не дозвољава да буду добровољни даваоци крви. Да није жалостан био би смешан разлог који власти том приликом наводе, а то су, веровали или не, "луђе краве", мада је сасвим јасно да су "луђе краве" лажно или шифровано име за бомбе са осиромашеним ураном којима су нас бомбардовали. Поменути чињенице говоре да међународна заједница, западне земље, па и саме САД, добро знају какве све последице може донети коришћење муниције са осиромашеним ураном. Отуд и велики одијум светске јавности у расправама покренутим након обелодањивања оног што је означено као "балкански синдром".

ти, поготово с обзиром на све чешће помињање чињенице да радиоактивни пројектили нису садржали само осиромашени уран већ и плутонијум и друге радиоактивне материјале. Уосталом, познато је да радијација ниског интензитета, са којом се суочавамо, траје дуже и да често има неприметне и утолико опасније и подмуклије форме деловања од класичне радијације.

Поред тога, треба имати у виду да су локације ван Косова и Метохије, по којима су снаге НАТОа дејствовале муницијом са осиромашеним ураном, необрадиве површине, удаљене од урбаних средина, што је знатно смањило опасност од контаминације људи. На контаминираним земљишту утврђена је, претежно, тачкаста контаминација, што значи да је углавном изостало формирање микрочестица продуката сагоревања.

Чињеница је, такође, да припадници наше војске који су боравили на Космету у току рата нису били директно угрожени захваљујући честим маневрима, покретима и растреситом распореду, те благовременим информацијама о доласку и активностима авиона А-10, који користи муницију са осиромашеним ураном.

У обзир треба узети и то да су истраживања "заливског синдрома" показала да су у његовом настанку, поред осиромашеног урана, значајну улогу имали и други фактори, попут вакцина које су војници примили пре одласка на ратиште, дима и продукта сагоревања нафте и деривата, инфективних болести распрострањених у Ираку и Саудијској Арабији, електромагнетног поља које је стварала висока технологија и стреса. Ово је важно зато што је јасно да се повећање појаве неких обољења или смртности не може објаснити само последицама дејстава радиоактивном муницијом, већ целим низом других штетних фактора.

■ ДЕКОНТАМИНАЦИЈА ТЕРЕНА

На смањење ризика и последица дејстава муницијом са осиромашеним ураном утицало је, наравно, и то што је Србија и Црна Гора једина држава на свету у којој је спроведена деконтаминација подручја на које су пали пројектили са осиромашеним ураном.

Прва деконтаминација у нашој земљи, али и у свету, обављена је током 2001. и 2002. године, када су припадници рода АБХО ВСЦГ и стручњаци из Центра за екотоксиколошка испитивања из Подгорице пронашли и уклонили 258 радиоактивних пројектила са рта Арза. После тога, дозиметријска претрага терена више није могла утврдити контаминацију тог простора.

Савезна влада је септембра 2002. године започела и санацију контаминираним земљишта осиромашеним ураном на локацији Братоселце, а тај пројекат привела је крају Влада Републике Срби-

је 2003. године. На тој локацији професионални припадници рода АБХО и Института "Винча" пронашли су и уклонили 304 кошуљице, 2.800 килограма контаминираних земље и 324 пенетратора (око 100 килограма осиромашеног урана).

Радови на Пљачковици код Врања били су специфични због компактне камене масе и великог нагиба терена, због чега су извођачи прекопавали и претраживали терен искључиво ручно и уз велике физичке напоре. Труд није био узалудан и на тој локацији је 2004. године пронађено 47 пенетратора, 30 фрагмената кошуљица и 600 килограма контаминираних земље. Сав прикупљени радиоактивни отпад привремено је депонован у Институту "Винча".

Управо су у току радови на локацији Боровац, у општини Бујановац, а када се следеће године заврши и деконтаминација локације Рељан, моћи ће да се каже да је у Србији и Црној Гори завршена деконтаминација земљишта контаминираним осиромашеним ураном на свим откритим локацијама.

– Наш је задатак – каже шеф Одсека за заштиту од јонизујућих и нејонизујућих зрачења у Министарству науке и заштите животне средине Славиша Симић – да уклонимо радијациони ризик који евентуално постоји, односно да пронађемо и уклонимо зрна, кошуљице и контаминираних земљу, те да их похранимо на одговарајући начин у Винчи. Касније ћемо да видимо шта урадити с тим радиоактивним отпадом, јер је познато да се време полураспада урана мери милионима година. Сви други аспекти заштите животне средине биће обухваћени после санације. У плану је да се на поменуте четири локације (Рељан, Братоселце, Боровац и Пљачковица) поставе мониторинг тачке у оквиру систематског испитивања садржаја заштите животне средине.

Добро је, наравно, што се Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије и Министарство одбране Србије и Црне Горе плански и систематски укључују у решавање проблема

ЧИШЋЕЊЕ БОРОВАЦА

Почетком августа започети су радови на деконтаминацији локације на Боровцу, наомак Бујановца, која је гађана пројектилама са осиромашеним ураном током бомбардовања НАТОа у пролеће 1999. године. Вредност пројекта, који финансира Министарство за науку и заштиту животне средине, износи готово 34 милиона динара. Његову реализацију подржала је и СО Бујановац тиме што је преузела обавезу решавања имовинско-правних односа са власницима парцеле на којима се обавља санација. Радове су извели стручњаци из ИНН "Винча" и рода АБХО Војске Србије и Црне Горе.

Према извештају Управе за заштиту животне средине, на локацијама "Боровац" 1 и 2, недалеко од Бујановца, до сада је пронађено 68 метака. Прикупљено је и око 0,4 кубика контаминираних земље, која ће бити транспортована у Винчу. Чишћење последњег локалитета у општини Бујановац биће завршено до половине децембра.

Припадници крушевачке 246. бригаде АБХО и 21. батаљона АБХО из Ниша добровољно су прихватили тај посао јер су, како рече један од њих, практично на терену хтели да провере знања стечена у школи.

– Немамо боље људе за послове деконтаминације – тврди Славиша Симић, шеф Одсека за заштиту од јонизујућих и нејонизујућих зрачења у Министарству науке и заштите животне средине.

Колико су добри у свом послу види се и из све чешћих информација да ће међународне организације управо њима и стручњацима из Винче поверити деконтаминацију контаминираних подручја на Космету. Како и не би када у свету нико сем њих нема искуства у тим пословима.

насталих дејствима НАТОа муницијом са осиромашеним ураном по нашој територији. Ипак, не може се избећи утисак да је за решавање тог проблема неопходан интердисциплинаран приступ, те да има простора и за укључивање неких других министарстава и институција, што се, истини за вољу, до сада ретко дешавало.

■ ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Влада Републике Србије је за пројекте деконтаминације земљишта на три локације у Србији, до сада одвојила 87 милиона динара, а планирана су и средства за деконтаминацију локације Рељан у 2006. години. На пословима санације радила су само стручно оспособљена лица из Института за нуклеарне науке "Винча" и Војске Србије и Црне Горе, која су потпуно професионално и квалитетно обавила свој део посла.

Магистар Србољуб Станковић из ИНН "Винча" указује на моралну димензију обављеног посла. "Не смемо да будемо себични и морамо да урадимо све што је сада у нашој моћи како бисмо заштитили наше потомке", наглашава он.

То је у пракси, несумњиво, потврђено. Наиме, метак са осиромашеним ураном не изазива велике последице када се налази на земљи, али је веома опасан када уђе у подземне воде и тако контаминира водене токове. Ако се има у виду да ће вода, поред хране и енергената, бити основна база за опстанак било којег друштва, јасно је да послови деконтаминације имају стратешки значај за нашу државу. Зато треба истрајати у намери да се деконтаминација земљишта заврши до краја и да се сви аспекти заштите животне средине у нашој земљи озбиљно сагледавају и наредних деценија. То значи да у оквиру националне стратегије за заштиту животне средине треба реализовати Акциони план за мониторинг места локација контаминираних осиромашеним ураном, чиме ће се успоставити дугорочно праћење евентуално заосталог радијационог ризика. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимко Саша ЂОРЂЕВИЋ